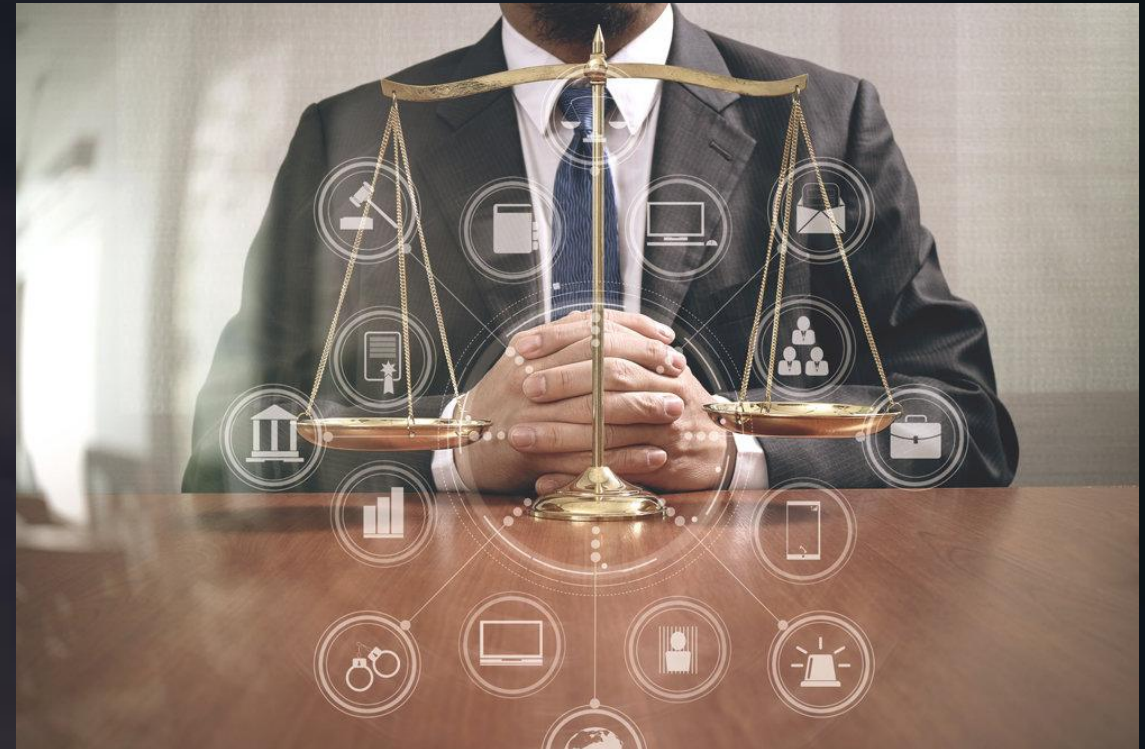

Історія адвокатури

ЗАРОДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Історичні джерела засвідчують, що паростки адвокатури виникли ще у древніх народів, коли у племенах або між ними виникали суперечки і їх врегулювання потребувало від вождя племені виконання функцій, подібних до правосуддя. Знаходилися радники вождя, котрі інформували його про суть конфлікту, надавали йому поради щодо врегулювання ситуації, прийняття рішення.

Адвокату́ра (від лат. *advocates* — прикликаний) — професіональна спільнота осіб, що отримали статус адвоката і зайнялись адвокатською діяльністю.

Адвокатура є важливим правовим інститутом розвинених держав, що стоїть на варті прав і свобод громадян та їх об'єднань. Це також складна соціальна система, яку складають усі адвокати окремої держави.

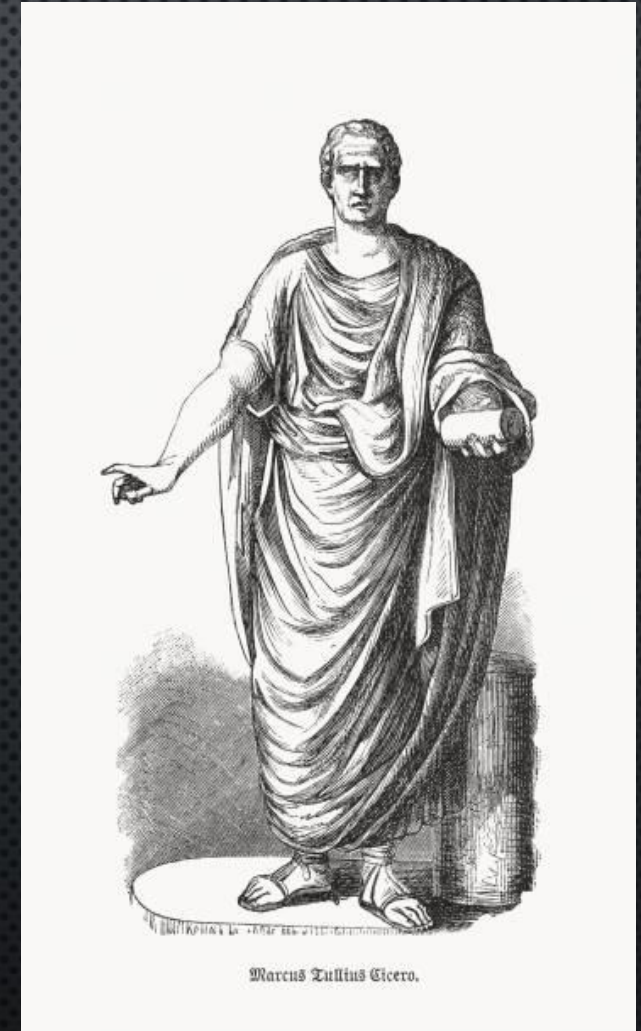

Особи, які професійно займалися правозахистом, з'явилися значно пізніше, коли звичаєве право замінювалося писаними законами.

В літературі обстоювалася думка, що адвокатура існувала в усі часи і у всіх народів, їй надавали божественне походження, стверджувалося, що швидше за все адвокатура виникла ще тоді, як тільки люди вперше засвоїли форми громадянського устрою. Припускалося, що адвокатура народилася разом з першим судовим процесом, де перед першим суддею виступив і перший адвокат. У стародавніх країнах правосуддя здійснювалося із застосуванням принципів усності, гласності, змагальності (наприклад, у Стародавній Індії) або, навпаки, процес був письмовий і таємний (наприклад, у Стародавньому Єгипті). У стародавніх юдеїв, де суд був змагальним і гласним, підсудні мали право на захист, який здійснювати могла кожна людина, а згодом цю функцію виконували кандидати на суддівську посаду, на участь яких не бралася згода особи, яку вони захищали.

Адвокатура Стародавнього Риму та Греції

Початок судового красномовства в Греції віднесено до часів Солона (640–559 рр. до н. е.), афінського архонта (найвища посадова особа у Стародавній Греції), якого вважали одним із семи видатних грецьких мудреців. Він запровадив обов'язок кожного захищати свою справу в суді особисто, ніякі заміни не допускалися. Однак у багатьох випадках дотримання закону Солона було неможливим і тоді це правило дозволялося порушувати й допускати представництво та заміну однієї особи іншою, наприклад, осіб, що не володіли достатньо словом, дітей, жінок, а також у разі захисту громадських інтересів. Звертатися до ритора (оратор в Стародавній Греції та Римі) або до софіста (професійного оратора, вчителя красномовства), яким сплачувався гонорар, що залишався у секреті, дозволялося суддями у виключних випадках, коли особа не володіла мовою. Досить часто промови для обох сторін писали логографи — особи, які складали судові промови (в Афінах з кінця V ст. до н. е.) від імені клієнта, з урахуванням його характеру, освіченості, інших його рис, для його особистого (як сторони) виступу на суді. Логографи виконували роль помічників, суфлерів, котрі найчастіше були поряд з клієнтом, щоб за необхідності йому підказати, виправити його помилку. Нерідко клієнт після викладення обставин своєї справи просив заслухати ще й оратора, котрим найчастіше й був логограф. Відомим є факт, що до цієї діяльності вдався й Демосфен, який розпочав свою кар'єру писанням логографій. Він, зокрема, писав промови для осіб, які захищали самостійно свої інтереси в суді, написані ним промови виголошували ті, хто не володів мовою.

Адвокатура в Греції була переважно пов'язана з ораторським мистецтвом, що на той час було розвинуте принаймні більше ніж право. Таким чином красномовство, в умовах усного і голосного судочинства перед живою аудиторією, заміщало недостатність юридичних знань. Більш обізнаними у законодавстві були юрисконсульти, котрі складали правові документи, але особисто не виступали на суді; вони лише супроводжували ораторів на суд і повідомляли їм необхідні юридичні відомості. Підготовка до адвокатської професії зосереджувалась саме на занятті ораторським мистецтвом, яке було на першому місці, а не на вивченні законодавства. Аристотель наголошував: «Соромно не вміти захищатися словом». Погано говорити майже напевне означало програти справу. Цицерон стверджував, що ораторське мистецтво розвивалось виключно в Афінах. Визнавалося, що саме в Афінах були всі необхідні умови для появи адвокатури: демократичний устрій республіки, розвинуте громадське життя, процвітання ораторського мистецтва, усність та публічність провадження перед судом, який складався з народу, принцип змагальності.

Виникнення і становлення адвокатури в *Стародавньому Римі* пов'язано з відповідними реформами, які спричинили появу адвокатської професії. Впродовж перших п'яти століть у Римі не було потреби у судовому красномовстві, оскільки діяв судовий патронат патриціїв, привілеєм яких було знання законів і процесу, і котрі вели справи своїх клієнтів без будь-якої винагороди. Більшість адвокатів у Римі займалися виключно веденням судових справ. Адвокатом міг бути кожен, юридичних знань не вимагалось, бо це було прерогативою юрисконсультів — особливих повірених, які складали подання, записки з питань права, але котрі не виступали особисто на підтримку своєї думки в суді. Таким чином, професія адвоката була широко доступною для усіх, хто мав намір досягти популярності, здобути славу громадського діяча. Адвокатський гонорар (гроші, подарунки) був заборонений у Римі (*lex Cincia de donationibus*). Однак нагорода вимірювалася іншим — визнанням, відомістю, громадськими посадами; багато хто з адвокатів досягав високих громадських посад, продовжуючи адвокатську діяльність. Основу адвокатської професії в Римі становило вміння адвокатів складати і проголошувати судові промови, отже, на перший план висувалося мистецтво «судоговоріння», якому постійно навчалися, пристосовуючи мову для кожного конкретного випадку, не покладаючись на імпровізацію.

Європейська адвоатура періоду Середньовіччя (476 – 1453 рр.), Відродження (1453 – 1640 рр.) та Нового часу (від 1640р.)

Німецьке прислів'я того часу свідчить: "Юристи - погані християни". Треба зазначити, що ще до християнською періоду на цих землях вже використовувався термін *advokatio* (*vogtei*). Але пошаною з боку державної влади адвокатура не користувалася.

Саме священики для захисту своїх прав в судах наймали освічених людей, які знали звичаї, порядок судового розгляду справ, правові норми. Вже в законодавчих актах 799, 802, 803, 805 років зустрічаються норми щодо адвокатів. В той же час будь-яка особа могла одержати право на заняття адвокатською діяльністю.

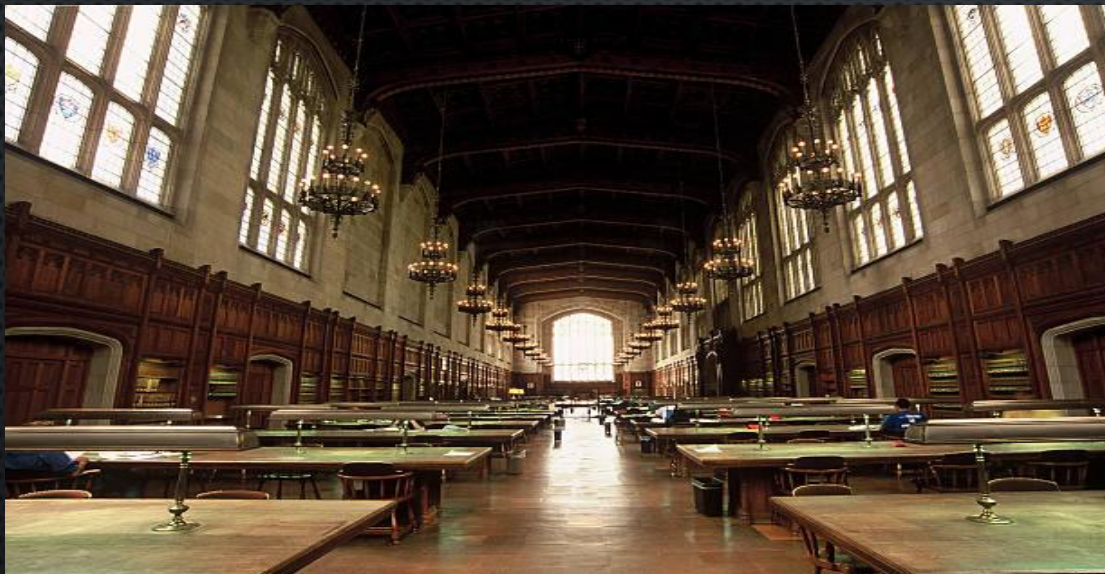
Збереглася первинна назва адвокатів у Франції - *avoques*. Канонічне право запозичало цілий ряд норм щодо адвокатуру з римського права. Воно вимагало від адвокатів 3-річного вивчення канонічного і цивільного права, практичної підготовки і щорічного принесення присяги. У 1425 р. король Генріх VI заборонив починати розглядати будь-яку справу без адвоката, з яким навіть голосно розмовляти було заборонено, а при зверненні до суду потрібно постійно було ставати на коліна всім учасникам процесу, окрім адвокатів. Адвокати входили до складу "парламентського корпусу" (*le corps du Parlement*) і займали в ньому місце, наступне за суддями і прокурорами.

- У середньовічній адвокатурі була відсутня чітка професійною організація.
- Правозахист виділився від судового представництва.
- Існувала відносна свобода професії адвоката, але разом з тим відмічалася дисциплінарна залежність від суддів.
- Впроваджено римську систему визначення гонорару.
- До адвокатів-порушників застосовувалися такі покарання як грошовий штраф, видалення із засідання, заборона практики і арешт.

За рівню освіти з 1344 р. для адвоката потрібно було мати ступінь бакалавра права. З того часу у Франції починає застосовуватися такса, яка встановлювала максимум винагороди. Адвокат міг звернутися з позовом до суду у разі ухилення клієнта від виплати винагороди. Протягом XVI, XVII і XVIII століть французька адвокатура починає поступово приймати абсолютно інший вигляд, ніж той, який мала в середні століття. Тим часом, до XVI століття вона була організована за римським зразком, а в новий час вона виступає на самостійний шлях і формується як організація, що існує і по теперішній час. Отже, тільки в 1667 р. французька адвокатура була оформлена як корпорація. В цей час публічний і загальний процеси почали перетворюватися в таємний і інквізиційний, що обмежувало участь адвокатів в кримінальному процесі. Наприклад, у Франції тільки згідно указу короля Франциска I від 1539 р. участь адвоката в процесі дозволялася тільки за спеціальним дозволом суду.

У період XV-XIX століть адвокатура поступово набуває іншу форму. В цей час вона стає самостійною організацією, яка існує і в даний час. В 1873 р. в Австрії, а в 1876 р. в Німеччині адвокат міг браги участь на попередньому слідстві. Так, за законом 1897 р. якщо арештований просить про це, адвокат мав можливість бути присутнім на допитах, але питання ставити не міг. Проте саме у Франції вперше виникає класифікація адвокатських професій. Одна з них визначається як правовий захист, інша як судове представництво.

У 1822 р. в тексті присяги адвоката були зміни через історичні і політичний події, які відбулися в країні. У Німеччині кількість адвокатів була встановлена державою. Дисциплінарний нагляд за і діяльністю здійснював апеляційний суд.

Гонорарна практика також одержала зміни. Слід зазначити, що в даний період розрізняли оплату за роботу адвоката (*salaire*) і гонорар, який як добровільна сума нічого не мав з виконаною адвокатом роботою.

Як у Франції, так і в Англії винагорода за захист в суді або надання юридичної поради перестала бути платнею за особисту послугу, а змінилася на почесний подарунок, який не можна було ні заздалегідь обумовлювати, ні вимагати при судовому стягненні.

Виникнення української адвокатури в княжий та становлення у польсько-литовський період .

Існує думка, висловлена, зокрема, М. Чубатим, що зародження адвокатури України необхідно досліджувати ще з часів Київської Русі, коли українське судочинство характеризувалося суцільним пануванням звичаєвого права та повною його перевагою над писаним законом, а праця захисника в судах у цей період мала характер громадської, товариської, виключно моральної підтримки своєї сторони . При цьому, на думку одних прихильників даного погляду, у Київській Русі в якості захисників були родичі, які фактично виконували роль адвокатів, а на думку інших, окрім рідних роль захисників виконували й приятелі сторін, «послухи» (свідки порядного життя обвинуваченого), «видоки» (свідки вчиненого стороною або спірного факту) .

Має місце й погляд, що саме родичі, близькі та приятелі обвинуваченого як зародок української адвокатури виконували первісні функції захисту. З часом було приводити на розгляд справи велику кількість цих захисників, щоб вони не впливали на прийняття судом вироку. Дозволено було сторонам приводити лише дві особи, яких називали «добримми людьми». Останні аж до прийняття Литовських Статутів виконували функції захисту час від часу і безоплатно

Але зародження адвокатури не варто пов'язувати з наведеним, по суті природним представництвом в суді, а з проявом ознак самої її суті, а саме, з появою необхідних умов, часом і місцем, коли кожній особі, зокрема, кожній стороні судової справи дозволяється мати свого представника, при цьому представника, обізнаного у праві. У Київській Русі таке представництво не лише не передбачалося, а й не практикувалося, і не практикувалося не стільки в силу принципу особистої явки сторін на суд, а більше із-за того, що тут ще домінували примітивне натуральне господарство, яке не вимагало розгалуженого писаного правового регулювання, та звичаєве право, судочинство на основі якого здійснювали віча як суд князя з дружиною і «добримися людьми», княжі представники – тіуни і намісники, які судили також з «добримися людьми», вервні суди на своїх вічах, тобто, повсюдно і знавці, і водночас носії звичаєвого права, які, як і сторони на суді, сторонньої допомоги обізнаних у праві осіб не потребували.

Що ж стосується «видоків» і «послухів» як суб'єктів судочинства у Київській Русі, то щодо їх функцій у ньому також відсутня єдність думок. Одні вчені, посилаючись на Коротку і Просторову Правди та вказуючи, що в першій з них значилися лише видоки, а в другій як видоки, так і послухи, пояснювали і пояснюють це тим, що в більш древні часи могли свідчити лише ті, що бачили факт злочину, його очевидці – видоки, а пізніше це право було пом'якшене і стали допускатися й ті, що знали про злочин зі слухів – послухи

Умови для зародження адвокатури України склалися саме за литовськоруської доби в період відносної стабільності у регіоні та на власне литовськоруських землях, в період переходу господарства від натурального до грошового, запровадження грошового обігу, митної, податкової справи, торгівлі, включаючи торгівлю в містах з магдебурзьким правом і торгівлю нерухомістю, включаючи торгівлю землею. Ці та пов'язані з ними нові соціально-економічні процеси потребували всебічного письмового правового регулювання, а ускладнення на цій основі правового життя литовськоруських земель, – людей, які б володіли відповідними правовими знаннями і у разі виникнення суперечок могли надати сторонам, та й суду, належну юридичну допомогу.

Однією з особливостей було те, що судові справи у Литовсько-руській державі тривалий час в центрі (в суді господаря – великого князя з панамирадами, двірному суді, суді маршалків і комісарів господарських), і на місцях (в суді старост і намісників) вирішувалися головним чином на підставі місцевого звичаєвого права, яке у різних землях було своєрідним, яким «литовський уряд не володів» [28, с. 22]. Тому на законодавчому рівні, наприклад, у Волинському привілеї 1501 р. приписувалось: «А князя, и пана, и землянина старосте и наместъником нашимъ одному ихъ не судити, маеть при себе посадите князей, и панов, и землян, тоже мает его з ними судити»

Правовий статус адвоката за історичними пам'ятками України.

Руська правда

Згідно з положеннями Руської правди (XI–XII ст.ст.) у судовому процесі, як зазначають деякі дослідники історії вітчизняної адвокатури, функції захисту виконували дві категорії осіб - «видоки» та «послухи». Перші були безпосередніми очевидцями подій. Послухи свідчили не про факт злочину, а про добру репутацію однієї або іншої сторони процесу. Вважаємо, що цих осіб не слід відносити до категорії «захисник» або «адвокат». На цьому історичному етапі діяльність даних осіб мала вигляд громадської (товариської) допомоги, а не професійної діяльності.

Литовські статuti

У литовсько-польський період на території лівобережної та Правобережної України в XVI-XIX століттях виникає інститут судового представництва. У документах цих часів використовувалися різні назви представників: «прокуратор», «патрон», «плєніпотент», «адвокат», «промотор», а також «повірений» та «присяжний повірений».

В 41 артикулі 8 розділу 6 Першої редакції Литовського статуту (1529 р.) «Про заміну в судовому процесі однієї сторони іншою» вказано, «...якби яка людина замінила іншу в суді у якійсь справі, то вона буде зобов'язана сама за неї відповідати...» [343]. Важливим є те, що представництво в суді повинно було бути оформлено усно за особистої присутності довірителя в суді або за його письмовим дорученням «зі своєю печаткою».

У Другій редакції Литовського Статуту (1566) передбачалося право кожної людини вимагати прокуратора. Суд зобов'язаний був «йому з раду прокуратора дати і наказати прокурору від його імені мовити справу вести» [344]. При цьому прокуратор зобов'язаний був безоплатно представляти в суді «...убогих сиріт і вдов не маєтних...» і тих, хто «самі справи свої за неспроможністю своєю в суді вести не могли».

Положення Третьої редакції Литовського Статуту (1588 р.) передбачали, що бідним, вдовам та сиротам прокуратор надавався безкоштовно. Якщо прокуратор відмовлявся від представництва безоплатного представництва інтересів цієї категорії населення, то йому заборонялося вести справи у даному суді [344]. Особлива увага приділялася моральним вимогам до адвокатів.

«Права, за якими судиться малоросійський народ»

У першій половині XVIII ст. особливу роль у розвитку інституту адвокатури в Україні відіграли «Права, по которымъ судится малороссійскій народъ» (1743). У цьому артикулі «Права.....» вперше вжито терміни «адвокат»; «адвокатом, плєніпотентом, патроном, прокуратором і повіреним називається той, хто в чужій справі, за доручення певної особи замість неї в суді відстоює, відповідає та розправляє за її інтереси» [283]. Адвокатом могла бути лише цивільна особа, яка мала відповідну інтелектуальну підготовку, сповідувала християнське віровчення, прийняла присягу для виконання обов'язків та була зареєстрована у відповідному суді. Діяльність адвоката оплачувалася, однак були випадки, коли останній повинен був здійснювати захист у суді безоплатно для вдів, сиріт та малозабезпечених осіб. При цьому особливо наголошувалося на необхідності сумлінного та добросовісного виконання адвокатських обов'язків при захисті в суді цих осіб.

Адвокатура України XVII-XVIII ст.

Козацькі суди беруть початок з часів виникнення Запорозької Січі. Офіційного оформлення набули в роки національної революції 1648–1676. На Запорозькій Січі судові функції виконували представники січової старшини: кошовий отаман, кошовий суддя, довбиш – або весь Кіш Запорозької Січі, який інколи виступав судом першої інстанції у найскладніших справах. Суд на Запорозькій Січі застосовував лише норми козацького звичаєвого права. Запорозькі козаки підлягали тільки юрисдикції козацького січового суду ("де троє козаків, там двоє третього судять").

Найвищим судовим органом у Гетьманщині був Генеральний військовий суд. Більшість справ вирішувалася в полкових судах. У Гетьманщині склалися дві форми судового процесу: обвинувально-змагальний і слідчий (інквізиційний). Цивільні справи розглядалися переважно в обвинувально-змагальному порядку, а кримінальні – в інквізиційному. У 2-й пол. 17 – поч. 18 ст. К.с. мали демократичні риси гласності, публічності, колегіальності, виборності судових колегій, участі представників громад у підготовці судових рішень і вироків, широкого застосування судами норм місцевих звичаїв та аналогії права, імплементованих (тобто перейнятих у інших) норм. Учасниками судового процесу могли бути сторонні особи, які висловлювали особисту думку щодо справи й порушували клопотання. З часом, однак, почали переважати закриті процеси, передусім це стосувалося кримінальних справ.

У 18 ст. в обіг увійшли терміни "позивач" і "відповідач". Процесуальне представництво інтересів сторони, недієздатної особи чи ін. заінтересованого суб'єкта відповідно до "Прав, за якими судиться малоросійський народ", забезпечували "прокуратори", "пленіпотенти", "адвокати", "повірені", "патрони". Адвокатів згодом стали звати "присяжними повіреними" (таке іменування було закріплено в статутній судовій реформі гетьмана К.Розумовського 1760–63). Позовні скарги в цивільних і кримінальних справах подавалися усно. Але за "Інструкцією" Д.Апостола скарги приймалися тільки в письмовій формі.

Про зваженість, об'єктивність судочинства запорозьких козаків яскраво свідчать і такі рядки видатного вченого Д. Яворницького: "Не можна сказати при цьому, однак, щоб запорозькі судді, керуючись у своїй практиці винятково звичаєм, дозволяли собі сваволю або зайве зволікання справ: і невелика чисельність запорозького товариства, і чисто народний устрій його, і щонайповніша доступність для кожного члена козацької громади до найвищих зверхників робили суд на Запоріжжі простим, скорим і правим у повному і точному сенсі сих слів; покривджений і кривдник словесно викладали перед суддями суть своєї справи, заслухували словесну постанову щодо неї і негайно клали край своїм незгодам і непорозумінням, причім перед суддями були однаково рівними й простий козак, і значний товариш".

Починаючи від XVII ст. поняття «стряпчий» означало чин деяких службових осіб, що виконували різноманітні господарські обов'язки при царському дворі. У XVIII ст. стряпчий був урядовцем при губернських прокурорах, що здійснював судовий нагляд у повітах Росії. Від XIX ст. стряпчими були особи, допущені до адвокатської практики в комерційних судах. Особливу категорію становили монастирські і архієрейські стряпчі, які крім чернечої діяльності виконували різні доручення, пов'язані із матеріальними інтересами обителі чи цілої єпархії.

Адвокатура й судова реформа 60-х років XIX ст.

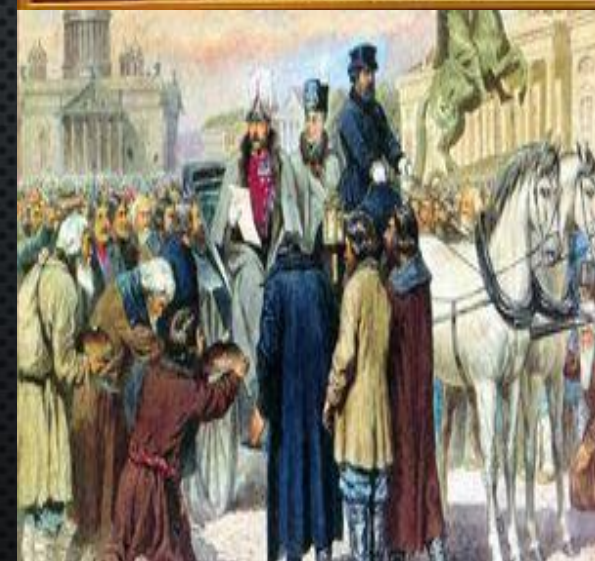
Професійна адвокатура діяла на основі Судових статутів 1864 року. На зміну "юридичним знахарям" прийшли високопрофесійні юристи. Для населення були відкриті юридичні консультації.

Адвокати стали одночасно правозаступниками і судовими представниками свого клієнта. Важливо відзначити і те, що як у суспільстві загалом, так і в професійному юридичному середовищі виникала думка про необхідність створення корпоративного об'єднання адвокатів. Тобто в тодішньому розумінні об'єднання однодумців — людей "чесних, які неодмінно одержали вищу освіту і, якщо можливо, мають відоме становище в суспільстві та захищені від свавілля не тільки адміністрації, а й суддів"[1]. Оцінюючи сьогодні судову реформу 1864 року, важливо відзначити, що вона істотно просунула Російську імперію вперед на шляху дотримання і захисту прав людини. За судовими статутами, які регулювали діяльність професійних адвокатів, основою організації адвокатури був принцип: адвокат — правозаступник, оратор, повірений свого клієнта.

Адвокати поділялись на дві категорії — присяжних і приватних повірених.

Адвокати, які відповідно до розділу IX "Про осіб, що знаходяться при судових місцях" Установи судових встановлень (1864 року) іменувалися присяжними повіреними і приватними повіреними, оформилися як окрема категорія осіб, які володіють процесуальними правами, саме з моменту ухвалення даного акта.

Присяжна адвокатура була корпорацією осіб вільної професії. Присяжними повіреними могли бути особи, які бажали присвятити себе "клопотанням у чужих справах", відповідали необхідним для цього умовам і були прийняті до корпорації адвокатів у встановленому порядку.

Особливості розвитку інституту адвокатури на землях Східної Галичини і Буковини.

Для законодавства Австрії характерним було підвищення вимог до адвокатури, починаючи із встановлення диференційованих високих цензів щодо вступу до адвокатури. Вже законом про суд від 1 травня 1781 року особа, яка мала намір стати адвокатом, повинна була мати вищу юридичну освіту, ступінь доктора права, проходити стажування в адвоката без визначення строку та складати не прості іспити. Крім того, кандидат до адвокатури повинен був мати незаплямовану репутацію, не мати жодних боргів, бездоганно поводитись у приватному житті та ін. Цісарським декретом з 1802 року для особи, котра мала намір стати адвокатом, введено нову вимогу - після проходження стажування у адвоката кандидат мав ще отримати від цісаря дозвіл на складання адвокатського іспиту. Фактично це було не що інше, як регулювання кількості адвокатів у монархії. На той час адвокати поділялися на: двірцевих і судових, двірцево-військових у Відні; судових - у великих центрах; земельних - у головних містах провінцій; гірничо-судових та інших.

Першим тимчасовим положенням про адвокатуру від 16 липня 1849 р. вже передбачалося створення адвокатських палат як органу самоврядної адвокатури, що займалася всіма питаннями внутрішнього життя і діяльності адвокатури: розглядом дисциплінарних проступків адвокатів, відстороненням від виконання функцій адвоката тощо.

Рух за надання адвокатурі автономії в Австрії завершився прийняттям 6 липня 1868 р. постійного положення про адвокатуру, яке вперше закріпило самоврядність і автономію адвокатури.

- Не дивлячись на особливості процесу зародження і розвитку адвокатури в різних країнах, її поява мала об'єктивні передумови соціального, політичного, правового і морального характеру.
- До XIX в. остаточно затвердилася додаткова умова щодо допуску до адвокатської професії - це наявність практичного стажу юридичної роботи або стажування.
- Гонорарна практика одержала зміни (в різних країнах вона мала свої особливості, що ми відзначили вище.
- Метою адвокатури був захист прав і законних інтересів суспільства взагалі і окремих громадян зокрема. Інститут достовірно незалежної і професійної адвокатури був тією необхідною і найважливішою умовою у формуванні правової, демократичної держави і існування громадянського суспільства.

Створення професійної адвокатури в Україні, формування поняття "адвокат"

Формування професійної адвокатури та, власне, перше виникнення такого поняття як «адвокат», відбулося у польсько-литовську епоху, за часів існування Речі Посполитої. За цих часів велика частина сучасної України перебувала під її владою.

У Литовському статуті, сформованому на основі Руської правди та Магдебурзького права, були встановлені принципи судового захисту. Власне, поняття «адвокат» цей документ ще не містив. Цей термін офіційно з'явився дещо пізніше, у пам'ятці права «Права, за якими судиться малоросійський народ». До цього часу термін «адвокат» або «адвокатус» починає вживатися, проте він відноситься виключно до адміністративних урядовців.

Що стосується Литовського статуту, то в ньому вживався термін «прокуратор» або «речник», який вживався відносно юристів, які здійснювали судове представництво в якості представника сторони або його помічника. Його повноваження підтверджувались відповідним письмовим документом.

Литовський статут вперше закріпив і поняття адвокатської таємниці. В статуті чітко було зазначено, що коли прокуратор намагався передати інформацію протилежній стороні та стати її захисником, то він втрачав право на судову практику.

Виникнення української адвокатури в княжий та становлення у польсько-литовський період

В княжі часи професійної адвокатури на українських землях Київської Русі та руських князівств, утворених на її основі, не існувало. Втім, існував інститут судового представництва – інтереси недієздатних та неправоzdатних учасників судових слухань представляв найчастіше хтось із родичів; діяльність ця здійснювалася на безоплатній основі. Вважається, що професійна адвокатура в Україні уперше сформувалася під час польськолитовської доби (XIV–XVI ст.).

Уже на початку періоду здійснювалося так зване судове представництво, поширене у містах з магдебурзьким правом (та його різновидами – кульменським (хельмінським) та новомарктським (шредським) правом). Як відомо, українські міста почали отримувати магдебурзьке право лише з початком польської експансії. Цим актом загарбники вирішували відразу кілька завдань: заселення завойованої території прийшлим (польським та німецьким) населенням, забезпечення лояльності міст новим властям, піднесення господарської ефективності захоплених територій тощо. Зокрема, 13 Львів отримав магдебурзьке право у 1356 р., Галич у 1367 р., Белз у 1377 р., Холм у 1382 р., Перемишль та Тереховля – у 1389 р. і т.д.

Пам'ятки права XIV-XVI століть

Усі три Литовські Статути (1529, 1566, 1588) встановлювали умови, за яких особа допускалася до виконання обов'язків прокуратора в судах. За першим Литовським Статутом, заборонялося, щоб прокуратором був іноземець, а захисником могла бути кожна вільна людина, за винятком духовних осіб та судового персоналу замкових і земських судів.

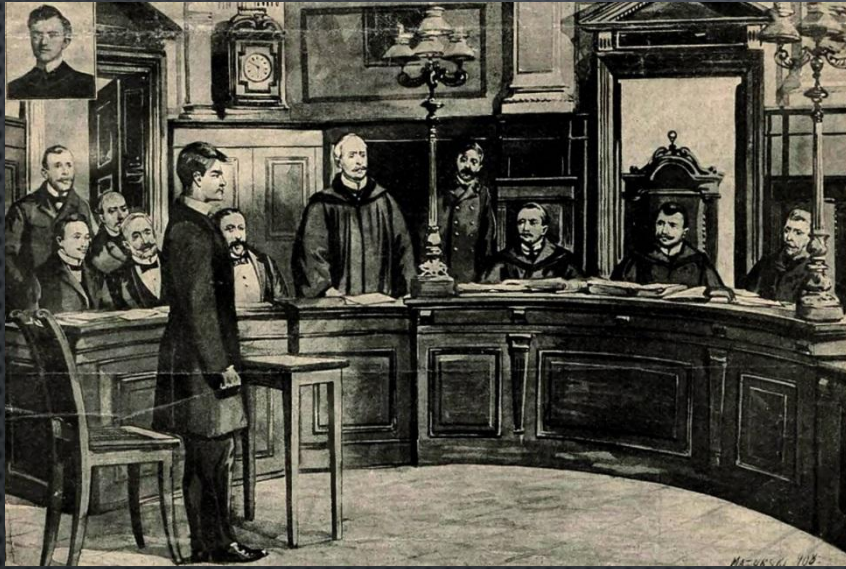
У третьому Литовському Статуті (1588) встановлено обов'язки прокуратора: він не міг відмовитися від ведення справ убогих людей, вдів, сиріт, інакше його позбавляли практики в цій місцевості, за нез'явлення до суду без поважних причин до нього могла бути застосована смертна кара, для тих, хто не міг себе захищати, спеціально передбачали урядового захисника.

21 пункт глави VIII проекту українського кодексу "Права, по которым судится малороссийский народ" (1743) присвячено адвокатурі: вперше вжито термін "адвокат" або "повірений", яким називають того, хто в чужій справі за дорученням чиймось, замість нього в суді "обстоюет, ответствует й расправляется"; головний обов'язок адвокатів - допомога ближнім і служіння справедливості, наголошувалося на обов'язку адвоката сумлінно діяти у справах вдів, сиріт, незаможних; передбачено обов'язок реєстрації адвокатів у судах, де вони виявляють бажання працювати; запроваджено присягу відповідного змісту.

На українських землях професійне представництво в суді стало здійснюватися лише в Польсько-литовську добу. Розмір гонорару був строго фіксованим у містах із магдебурзьким правом, у королівських та воєводських судах – залежав від складності справи та вартості майна, що виступало предметом цивільної судової тяжби.

РОЗВИТОК АДВОКАТУРИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ КОРОЛІВСТВА ГАЛИЧИНИ ТА ЛОДОМЕРІЇ, А ТАКОЖ ЗАКАРПАТТЯ ЗА ЧАСІВ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Будівля Верховного суду у Відні, де останні 200 років функціонує Верховний суд

- ВІДОМО, ЩО ЗЕМЛІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ З СЕРЕДИНИ XIV СТ. ДО 1772 Р. ПЕРЕБУВАЛИ ПІД ПАНУВАННЯМ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ, А ПІСЛЯ ЧОГО З ПЕРШИМ ЇЇ РОЗПОДІЛОМ ЦІ ЗЕМЛІ БУЛО ПЕРЕДАНО АВСТРІЇ. ТАКА Ж ДОЛЯ СПІТКАЛА І БУКОВИНУ, ЯКУ ЗАЙНЯЛА АВСТРІЯ В 1775Р. З РОЗПАДОМ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ МОНАРХІЇ СХІДНУ ГАЛИЧИНУ ОКУПУВАЛА ПОЛЬЩА, БУКОВИНУ - РУМУНІЯ. ЦІ ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ ЗУМОВИЛИ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ НА ЗЕМЛЯХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ І БУКОВИНИ. ДЛЯ ЗАКОНОДАВСТВА АВСТРІЇ ХАРАКТЕРНИМ БУЛО ПІДВИЩЕННЯ ВИМОГ ДО АДВОКАТУРИ, ПОЧИНАЮЧИ ІЗ ВСТАНОВЛЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИХ ВИСОКИХ ЦЕНЗІВ ЩОДО ВСТУПУ ДО АДВОКАТУРИ.

Будівля суду у м.
Львові початок 19
століття

На фото зображений доктор права,
видатний юрист та голова
адвокатської канцелярії у м. Львів,
адвокат з 1880- до 1893 Антін
Горбачевський, шляхтич гербу
Корчак.

Окрім цього на фото можна
побачити тогочасний адвокатський
одяг

В умовах геополітичних змін пов'язаних з розпадом Речі Посполитої та приходу на українські землі Австрійської імперії станом на кінець 18 століття у Львові продовжували свою дію нормативно-правові акти Речі Посполитої, а відповідно тогочасне судочинство та адвокатуру можна назвати становими – шляхетськими.

Новий етап розвитку адвокатури на землях Галичини, Лодомерії та Закарпаття починається з входження земель заходу України до Австрійської імперії. Для законодавства Австрії характерним було підвищення вимог до адвокатури, починаючи із встановлення цензів щодо вступу до адвокатури.

Вже законом про суд від 1 травня 1781 року особа, яка мала намір стати адвокатом, повинна була мати:

1. вищу юридичну освіту;
2. ступінь доктора права;
3. проходити стажування в адвоката без визначення строку та складати не прості іспити.

Крім того, кандидат до адвокатури повинен був мати незаплямовану репутацію, не мати жодних боргів, бездоганно поводитись у приватному житті та ін. Цісарським декретом з 1802 року для особи, котра мала намір стати адвокатом, введено нову вимогу - після проходження стажування у адвоката кандидат мав ще отримати від цісаря дозвіл на складання адвокатського іспиту. Фактично це було не що інше, як регулювання кількості адвокатів у монархії. На той час адвокати поділялися на: двірцевих і судових, двірцево-військових у Відні; судових - у великих центрах; земельних - у головних містах провінцій; гірично-судових та інших. Першим тимчасовим положенням про адвокатуру від 16 липня 1849 р. вже передбачалося створення адвокатських палат як органу самоврядної адвокатури, що займалася всіма питаннями внутрішнього життя і діяльності адвокатури: розглядом дисциплінарних проступків адвокатів, відстороненням від виконання функцій адвоката тощо.

Угорський адвокат Ференц Деак

Галицький адвокат, державний і політичний діяч Іван Макух

РУХ ЗА НАДАННЯ АДВОКАТУРІ АВТОНОМІЇ В АВСТРІЇ ЗАВЕРШИВСЯ ПРИЙНЯТТЯМ 6 ЛИПНЯ 1868 Р. ПОСТІЙНОГО ПОЛОЖЕННЯ ПРО АДВОКАТУРУ, ЯКЕ ВПЕРШЕ ЗАКРІПИЛО САМОВРЯДНІСТЬ І АВТОНОМІЮ АДВОКАТУРИ.

ПОЛОЖЕННЯ ВСТАНОВЛЮВАЛО ОНОВЛЕНІ ВИМОГИ ДО КАНДИДАТІВ В АДВОКАТУРУ:

1. АВСТРІЙСЬКЕ ГРОМАДЯНСТВО;
2. ПРАВОЗДАТНІСТЬ І ДІЄЗДАТНІСТЬ,
3. ЮРИДИЧНА ОСВІТА І 7-РІЧНА ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА;
4. ЗВАННЯ ДОКТОРА ПРАВА І СКЛАДАННЯ АДВОКАТСЬКОГО ІСПИТУ НЕ БУЛИ ОБОВ'ЯЗКОВИМИ

1 КВІТНЯ 1872 Р. В АВСТРІЇ БУВ ПРИЙНЯТИЙ АДВОКАТСЬКИЙ ДИСЦИПЛІНАРНИЙ СТАТУТ, ЯКИЙ ПЕРЕДБАЧАВ СТВОРЕННЯ ПРИ КОЖНІЙ АДВОКАТСЬКІЙ ПАЛАТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ПАЛАТИ, ЩО ОБИРАЛАСЯ ВСІМА АДВОКАТАМИ ПАЛАТИ СТРОКОМ НА ТРИ РОКИ.

ЛЬВІВСЬКУ ПАЛАТУ АДВОКАТІВ СТВОРЕНО В 1863 Р.

АДВОКАТСЬКІ ПАЛАТИ ВИНИКЛИ ТАКОЖ У ПЕРЕМИШЛІ, ТЕРНОПОЛІ, САМБОРІ, ЗОЛОЧЕВІ І СТАНІСЛАВІ. ЦІ ПАЛАТИ НАЛІЧУВАЛИ НЕВЕЛИКУ КІЛЬКІСТЬ АДВОКАТІВ. ПРИМІРОМ, У 1869 Р. ТЕРНОПІЛЬСЬКА ПАЛАТА МАЛА ЛИШЕ 16 АДВОКАТІВ, А САМБІРСЬКА - 6 ЗГОДОМ НЕВЕЛИКІ ПАЛАТИ ОБ'ЄДНАЛИСЯ У ЛЬВІВСЬКУ ПАЛАТУ АДВОКАТІВ.

У ПЕРІОД ВЕСНИ НАРОДІВ, ТА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ РІЗКО ЗБІЛЬШУЄТЬСЯ КІЛЬКІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ, ЯКІ ДЕДАЛІ ЧАСТІШЕ СТАВАЛИ ЛІДЕРАМИ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, ОЧОЛЮВАЛИ БОРОТЬБУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗА СВОЇ ПРАВА. ПЕРЕЛОМНИМ СТАВ 1890 РІК, КОЛИ МЕРЕЖА КАНЦЕЛЯРІЙ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ ОХОПИЛА МАЙЖЕ ВСІ МІСТА ГАЛИЧИНИ. УКРАЇНСЬКІ АДВОКАТИ СТАВАЛИ НАДІЙНИМИ ЗАХИСНИКАМИ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ СВОГО НАРОДУ.

Будинок Івана Макуха, в якому діяла його адвокатська практика

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ В ЧАС НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ В ПЕРІОД 1917-1923 РР. ТА У ВІДРОДЖЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.

По-перше, наприкінці ХІХ століття зріс попит на юридичні послуги. Галицькі селяни особливо любили судитися із сусідами «за межу» або ж вирішувати справи про «образу ґонору».

По-друге, після прийняття постійного положення про адвокатуру у липні 1868 року адвокати отримали незалежний правовий статус. На відміну від суддів і нотаріусів, вони не були держслужбовцями.

По-третє, юридична освіта могла стати сходинкою до політичної кар'єри. Виступаючи захисниками інтересів селян, адвокати здобували популярність серед потенційних виборців. Так, у 1911 році із 24 депутатів-українців, обраних до австрійського парламенту, 12 працювали в адвокатурі.

Щоб стати адвокатом, випускники проходили рік безплатної судової практики в окружному чи крайовому суді, потім шість років самостійної адвокатської практики й на завершення здавали іспит.

Екзамен проходив у два етапи: на першому (усному) оцінювався рівень теоретичної підготовки, а на другому (письмовому) – вміння складати процесуальні документи. Оцінку виставляли за підсумком двох етапів. Перескладати іспит дозволялося тільки двічі. В разі провалу обох спроб кандидат назавжди втрачав право бути адвокатом.

Кандидати в адвокати (конципієнти) не отримували високих прибутків, однак відкриття власної канцелярії вже забезпечувало гідний рівень життя. Доходи залежали від уміння привабити клієнтів та активно вести справи, від кількості виграних судів, рівня заможності клієнтів та особистих даних адвоката (його популярності та успіхів у громадській діяльності).

Оскільки тогочасні адвокати належали до тієї верстви суспільства, що мала фахову юридичну освіту, то абсолютно закономірним є той факт, що саме вони і стали одними з тих хто очолив національно-визвольну боротьбу українського народу проти імперіалізму та виступили за створення власної держави.

ЦІЛА НИЗКА УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ ВНЕСЛИ ЗНАЧНИЙ ВКЛАД У СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ. СЕРЕД ТАКИХ АДВОКАТІВ БУЛИ:

Іван Ілліч Макух (17 вересня 1872, с. Дорожів, нині Верхній Дорожів — 18 вересня 1946, м. Зальцбург) — український галицький державний, громадсько-політичний діяч. Представник Української радикальної партії, її голова в 1930—1939 роках, посол до Галицького сейму (у 1908—1918 роках), делегат Української Національної Ради ЗУНР, потім державний секретар праці й відбудови, з січня 1919 року — державний секретар внутрішніх справ.

Кость Антонович Левіцький гербу Рогаля (18 листопада 1859, Тисмениця, нині Україна — 12 листопада 1941, Львів) — український державний діяч, один із найвизначніших політичних діячів Галичини кінця XIX століття — першої половини XX століття, доктор наук. Співзасновник УНДП. З листопада 1918 р. — голова Державного секретаріату ЗУНР, потім — голова комісії з виборчої реформи при уряді. У липні 1941 засновник, голова Національної Ради у Львові.

Євгѐн Омелянович Петрушѐвич (3 червня 1863, Буськ, нині Львівської області, Україна — 29 серпня 1940, Берлін) — український громадсько-політичний діяч, правник, доктор цивільного і церковного права (1891), Президент і Уповноважений Диктатор (верховний військово-політичний зверхник під час війни) Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ НА БУКОВИНІ, ГАЛИЧИНІ ТА ЗАКАРПАТТІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У 1923 р. з ініціативи Лева Ганкевича, Ярослава Олесницького, Володимира Охримовича, Степана Федака та інших відомих адвокатів у Львові було створено першу легітимну поза урядову, професійну організацію українських адвокатів – Союз Українських Адвокатів (далі - СУА). Однак, активно Союз українських адвокатів почав працювати лише наприкінці 20-х рр., коли його президентом став Кость Левицький, який повернувся до Львова з еміграції.

Діяльність СУА здійснювалася на підставі статуту та поширювалася на всю територію тогочасної Галичини. Головні завдання Союзу полягали у розвитку адвокатської організації це, насамперед: оборона адвокатського звання, підтримка товариських взаємовідносин між українськими адвокатами і кандидатами адвокатури, надання взаємної допомоги та ін.

Органами управління Союзу українських адвокатів були: Загальні Збори, Виділ (керівний комітет) і Контрольна Комісія.

Звичайні Загальні Збори скликалися кожного року Виділом. На них: затверджували звіти Виділу і Контрольної комісії, вибирали президента, віце-президента і 10 членів Виділу, Контрольну Комісію, а також одного делегата на 1 рік, іменували почесних членів і членів добродіїв, ухвалювали зміну статуту, розпоряджалися капіталом резервового фонду.

Виділ відповідав за фонди Союзу та спостерігав за збереженням гідності, поваги та прав адвокатами, виконання ними адвокатських обов'язків, займався становими адвокатськими справами, наприклад справою вільного переселення адвокатів, справою нової адвокатської ординації, дисциплінарного адвокатського судівництва, обороною прав української мови в судах та інших державних установах. Крім того, Виділ провадив по декілька власних засідань на місяць.

Контроль за фінансами Союзу здійснювала Контрольна Комісія. Вона формувалася і підпорядковувалася Загальним Зборам Союзу українських адвокатів складалася з трьох членів, які не належали до Виділу Союзу українських адвокатів.

У 1930 році створено Регламент фонду допомоги на випадок смерті адвоката, який був членом Союзу українських адвокатів.

У 1926 р. для поживлення своєї роботи Виділ Союзу українських адвокатів створив свої підрозділи (делегатури) у таких провінціях: Львів, Бережани, Дрогобич, Коломия, Перемишль, Самбір, Станіславів, Стрий, Сянок, Тернопіль, Чортків, Волинь.

Для політичної оборони Союзу українських адвокатів створено колегію оборонців у Львові. За її прикладом такі колегії виникали в провінціях. Також Союз українських адвокатів мав секцію українських аплікантів (стажистів).

Одним з найбільш знакових і корисних досягнень Союзу Українських Адвокатів було організація і видання адвокатського часопису з метою пропаганди правових знань, підвищення професійного рівня українських адвокатів.

Редакційна Колегія: Др. Кость Левицький, Модест Каратницький,
Ян Гін Рак, Др. Роман Перфецький, Др. Олександр Надрага.

Редакційна колегія
часопису «Життя і Право»
серед яких: адвокат
Кость Левицький, суддя
Модест Каратницький,
Роман Перфецький,
Олександр Надрага

ЧАСОПИС «ЖИТТЯ І ПРАВО», який видавався СОЮЗОМ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ мав ВАЖЛИВЕ значення для НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ КРАЮ, РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, ОСКІЛЬКИ СВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СПРЯМОВУВАВ НА ЗАХИСТ ПРАВ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ В ЧУЖИХ ДЕРЖАВАХ ШЛЯХОМ ОБ'ЄДНАННЯ ПАТРІОТИЧНО НАЛАШТОВАНИХ ПРОВІДНИКІВ НАЦІЇ ЯКИМИ БУЛИ АДВОКАТИ, ПРОПАГАНДИ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ, ПРАКТИЧНИХ ПОРАД ДЛЯ ПРАКТИКУЮЧИХ АДВОКАТІВ.

У 1934р. побачив світ ЮВІЛЕЙНИЙ АЛЬМАНАХ СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ ПРИСВЯЧЕНИЙ 10-й РІЧНИЦІ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУА. У ньому надруковані статті про тогочасні правничі ПРОБЛЕМИ, як САМОГО СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ, так І ПРАВА В ЦІЛОМУ. НИЗКА СТАТЕЙ ПРИСВЯЧЕНА ПИТАННЯМ СТАТУСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АВСТРІЇ, СРСР (РОСІЇ), УГОРЩИНІ, ПОЛЬЩІ ТА РУМУНІЇ.

Крім ЗАВДАНЬ ЩОДО РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЇ СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВСТАВИВ ЗАВДАННЯ, ЩО СТОСУВАЛИСЯ ЗАГАЛЬНОУКРАЇНСЬКИХ ПРОБЛЕМ - РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ, ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА, ВПРОВАДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ДЕРЖАВНІ, СУДОВІ ТА ІНШІ ІНСТИТУЦІЇ ДЕРЖАВИ. З ЦЬЮ МЕТОЮ В 1936р. СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ РАЗОМ З НАУКОВИМ ТОВАРИСТВОМ ІМ. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ ТА ТОВАРИСТВОМ УКРАЇНСЬКИХ ПРАВНИКІВ СТВОРИВ «ТЕРМІНОЛОГІЧНУ КОМІСІЮ ДЛЯ УСТІЙНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ У НАЙНОВІШОМУ ПОЛЬСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ». МАТЕРІАЛИ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЬОЇ КОМІСІЇ ПУБЛІКУВАЛИСЯ НА СТОРІНКАХ ЧАСОПИСУ «ЖИТТЯ І ПРАВО». ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ НАРАД КОМІСІЇ ПУБЛІКУВАЛИСЯ ПРОПОЗИЦІЇ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ І ПРОЦЕСІ ТА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ І ПРОЦЕСІ. В 1938р. СУА ПРИСТУПИВ ДО ПІДГОТОВКИ ТА ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПРАВНИЧОГО СЛОВНИКА, ОДНАК ВІЙНА СТАЛА НА ПЕРЕШКОДІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦЬОГО ПРОЕКТУ.

ЗНАЧНУ УВАГУ СУА ПРИДІЛЯВ ЕТИЧНИМ ПИТАННЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ, ОСОБЛИВОСТЯМ ТА СПЕЦИФІЦІ АДВОКАТСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ. ІДЕАЛ АДВОКАТСЬКОГО ЗВАННЯ МАВ ПОЛЯГАТИ У ТОМУ, ЩО АДВОКАТ ЯК ГРОМАДЯНИН МАВ БУТИ «МИТЕЦЬ ДУМКИ І СЛОВА, ЛЮДИНА БОРОТЬБИ І ЛИЦАРСЬКОГО ДУХУ, РЕЧНИК ПРАВА І СПРАВЕДЛИВОСТІ».

У ДОКУМЕНТАХ СУА ЗАЗНАЧАЛОСЯ, ЩО УКРАЇНСЬКИЙ АДВОКАТ ПЕРЕДУСІМ МАЄ БУТИ «ДОБРИМ ГРОМАДЯНИНОМ, ВІРНИМ СИНОМ СВОГО НАРОДУ», БРАТИ УЧАСТЬ У ГРОМАДЯНСЬКОМУ І ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ТА БУТИ ЗАСТУПНИКОМ ОБОРОНЦЕМ ПРАВ НАРОДУ. АДВОКАТ ПОВИНЕН УСВІДОМЛЮВАТИ СВОЄ МІСЦЕ У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ, ОБОРОНЯТИ ПРАВА, ІНТЕРЕСИ І ПІДНІСТЬ СВОГО ЗВАННЯ. СВОЇ ДІЇ АДВОКАТ ПІДПОРЯДКОВУВАВ ІНТЕРЕСАМ УСІЄЇ АДВОКАТСЬКОЇ КОРПОРАЦІЇ, ПЕВНИМ СТАНДАРТАМ ПОВЕДІНКИ, ОБОВ'ЯЗКОВИМ ДЛЯ ВСІХ АДВОКАТІВ.

У ЧАСОПИСІ СУА ЗАЗНАЧАЛОСЯ, ЩО УКРАЇНСЬКА «АДВОКАТУРА ЯК ЧІЛЬНА ФЛАНГА МАЄ ЙТИ ПОПЕРЕДУ – ОПИРАЮЧИСЬ НА СТАНОВУ СОЛІДАРНІСТЬ». ОДИН СЛОВОМ, ВИСОТА ЕТИЧНОГО СТАНУ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ МОГЛА СВІДЧИТИ ПРО СИЛУ І СВІДОМІСТЬ НАЦІЇ. ЗА ТАКОЇ СИТУАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД МІГ ОЧІКУВАТИ І НАДІЯТИСЯ НА СПРАВЖНІЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯНСЬКИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ СВОБОД.

ОДНАК, ЧАСТО СУСПІЛЬСТВО НЕ РОЗУМІЄ ВАГИ МІСЦІ АДВОКАТСЬКОГО СТАНУ І НЕ ДБАЄ ПРО ЙОГО ПОВАГУ. АДВОКАТ МАРІАН ГЛУШКЕВИЧ ГОВОРИВ, ЩО УКРАЇНСЬКА АДВОКАТУРА, ЯК ВАГОМА ЧАСТИНА УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ ПОКЛИКАНА ОЗДОРОВЛЮВАТИ СУСПІЛЬСТВО. ЛИШЕ «СИЛЬНА ДУХОМ, ВИСОКА ЕТИЧНА Й МІЦНА ОРГАНІЗАЦІЙНО АДВОКАТУРА ЗДАТНА ВІДІГРАТИ РОЛЬ ВІТАМІНІВ, ЯКІ ДАДУТЬ НАШОМУ СУСПІЛЬСТВУ СИЛЬНИЙ ІДЕЙНО-МОРАЛЬНИЙ ІМПУЛЬС».

УКРАЇНСЬКА АДВОКАТУРА В СРСР

З розпадом Російської імперії та приходом до влади більшовиків 24 листопада 1917 р. Декретом № 1 „Про суд, було скасовано існування адвокатури, прокуратури і всієї судової системи і органів розслідування. Вироблення нових принципів організації і діяльності спеціальної участі захисту пройшло довгий шлях. Форми участі захисників неодноразово мінялися.

Як зазначено в одному із підручників періоду пізнього застою, радянська адвокатура виникла в результаті наполегливих пошуків нових форм участі захисників по кримінальних і цивільних справах. Проте, у дійсності було підірвано пошану у народу до адвокатської професії, повністю знищений її позитивний імідж, що створювався за більш ніж 50 попередніх років своєї історії. 7 березня 1918 р. Декретом №2 наказувало при місцевих порадах створювати єдині організовані колегії захисників в рамках колегій правозаступників, які фінансувалися державою. Проте, у листопаді 1918 р. було прийнято „Положення про народний суд,, яким знов відмінялися існуючі закони про суди і адвокатуру. Згідно з цим положенням колегії правозаступників були замінені на колегії обвинувачів, захисників і представників сторін в цивільному процесі. Члени нових колегій вважатися державними службовцями і призначаються місцевими порадами. Клієнти повинні були платити за юридичні послуги, але не самим захисникам і представникам, а на рахунок Комісаріата юстиції. При цьому для виключення особистих контактів між адвокатом і клієнтом закон забороняв громадянам звертатися за юридичною допомогою безпосередньо до адвоката. Більш того, адвокат допускався до справи, якщо керівництво колегії визнавало позов правомірним, а захист за позовом необхідним.

Одним з наслідків створення такої адвокатури стало скорочення чисельності адвокатів. На Україні організацію і діяльність присяжних і приватних повірених, які не входили до складу адвокатури, а були приписані до відповідних судових установ, 1 Центральна Рада залишила без яких-небудь змін. 4 січня 1918 р. приватна і присяжна адвокатура все ж була ліквідована як корпорація, а замість цього всі громадяни, які досягай 18 років, мали право бути захисниками в суді і на попередньому слідстві. 14.02.1919 р. Рада народних комісарів України фактично повторно ліквідовувала адвокатуру, яка була відновлена Центральною Радою. Були створено дві самостійні судові системи: народні суди і революційні трибунали. Для забезпечення захисту в народних судах України були створені колегії обвинувачів і колегії правозаступників (захисників). Правозаступництво здійснювалося у формі громадського обвинувачення і громадського захисту. Колегії були єдиними для громадських обвинувачів і захисників.

У 1922 році серед тогочасних законодавців перемогла ідея про встановлення за адвокатурою прокурорського нагляду і посилення судового контролю. Днем народження радянської професійної адвокатури прийнято вважати 26 травня 1922 р., коли було затверджено перше Положення про адвокатуру. З того часу почалося зростання чисельності колегій адвокатів, створення мережі юридичних консультацій. Це Положення містило цілий ряд дискримінаційних заходів відносно адвокатури: оскарження рішення про відмову в прийомі до складу колегій і інші, які свідчать про повне підкорення адвокатури державному нагляду і контролю.

12.09.1926 р ПКЮ УРСР була прийнята ухвала "Про реорганізацію колегій захисників", згідно якій приватні адвокатські кабінети були ліквідовані. Існуючою у той час парі пішло директивою захисникам-комуністам пропонувалося захищати в судах тільки трудящих, не приймати па себе захист буржуазних елементів в суперечках проти робочих і державних організацій, а в області кримінальних справ заборонялося приймати на себе захист явно контрреволюційних і неохайних елементів, хабарників і розкрадачів.

У 1932 р. в кожній юридичній консультації був встановлений фінансовий план, який іважаючи на повсюдне введення госпрозрахунку входив прибутковою частиною до відповідного бюджету. Це звело адвокатуру до однієї з сфер побутового обслуговування населення. 26.04.1932 р. в Україні була введена система госпрозрахункових бригад: кожний колектив юристів був госпрозрахунковою одиницею. 1 кожний захисник, окрім встановленої йому твердої зарплати, став одержувати преміальні з фундації перевиконання фінансового плану. Згідно з Положенням про адвокатуру СРСР, (1939 р.) вперше за радянських часів була відмова від терміну ,правозахисник, і повернення до поняття ,адвокат,. Таким чином, була покинчена тривала дискусія про значення захисту в радянській судовій системі і адвокатура в радянській системі була визначана необхідною лапкою. Але ефективність діяльності адвокатів, особливо за кримінальними справами, в 30-е роки була знижена з ряду причин.

У червні 1952 р. МІО СРСР затвердив Положення про юридичні консультації колегій адвокатів, яким вперше детально була врегульована організація і порядок їх роботи. В 1955 р. у Києві на республіканській нараді керівників президії обласних колегій адвокатів і завідувачок юридичними консультаціями були детально і достатньо відкрито розглянуті проблемні питання в діяльності адвокатури. Гак, вперше була публічна дискусія про тактику адвоката в кримінальному процесі за наявності колізій між адвокатом і підзахисним. Деякі вважали, що адвокат зобов'язаний займати свою позицію, навіть якщо вона не відповідає позиції його підзахисного, більш того - про це адвокат повинен повідомляти клієнта до розгляду справи.

Основи законодавства про судовий устрій 1958 р. встановили, що колегії адвокатів діють в цілях здійснення захисту на суді, а також надання іншої юридичної допомоги громадянам, підприємствам, установам і організаціям.

В 70-ті роки відбувалися плавні пронеси розширення гарантій самотійності і незалежності адвокатури від органів державної влади і управління. Так, у 1972 р. до КПК України були внесені зміни і доповнення, які розширили участь захисника па попередньому слідстві. Захисник вже мав право брати участь в будь-якій справі з моменту пред'явлення обвинувачення, якщо про це прокурор виніс відповідну ухвалу. У 1977 р. вперше в історії радянської адвокатури її правове положення було закріплено в Конституції СРСР (ст. 161). У 1978 р. правове положення радянської адвокатури було закріплено в Конституції УРСР, після чого був прийнятий Закон "Про адвокатуру". Але Законом СРСР "Про адвокатуру в СРСР" (1979) вносилися одноманітність в принципи організації і діяльності адвокатури всіх союзних республік.

Остаточно затверджувався принцип обов'язкової вищої юридичної освіти для членів колегій адвокатів, встановлювалися терміни стажування для претендентів, що не мають практичного досвіду, розширялося поле діяльності адвокатів.

У 1980-1992 рр. служба в суспільних організаціях вважалася несумісною з діяльністю адвоката. З'явилися нові організаційні структури адвокатури: адвокатські кооперативи, бюро, фірми, "паралельні" колегії адвокатів, адвокатські об'єднання (Союзи адвокатів, адвокатські гільдії і асоціації).

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ ТА ПРАВНИЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ЕМІГРАЦІЇ

В силу буремних подій початку та середини 20 століття багато з провідних українських адвокатів через загрозу власному життю та неможливість здійснювати адвокатську діяльність вимушені були емігрувати до інших країн, проте і на чужині вони продовжували свою адвокатську діяльність.

Ганкевич Лев Юліанович (1 червня 1883 Староміщина — 14 грудня 1962) — український політичний діяч, адвокат у кримінальних політичних процесах, публіцист, співредактор газети «Вперед» у 1918–1922 рр., голова УСДП у 1928–1937 рр., 1918 р. член Української Національної Ради Західноукраїнської Народної Республіки. Емігрував до штату Нью-Йорк США, де був одним з засновників Товариства українських правників у Нью-Йорку. Займався, як юридичною, так і просвітницькою діяльністю.

Шкільник Михайло (1891–1972) — правник родом з Галичини. Вивчав право у Львові, Кракові й Києві. 1918–1920 працював у міністерстві торгівлі і промислу уряду УНР, згодом був начальником консульського відділу в міністерстві закордонних справ. З 1921 був суддею і громадським діячем у Перемишлянах (Галичина). На еміграції з 1945 в Німеччині й Канаді. Автор книги "Як міг, боронив справедливість". У 1960-их рр. голова Товариства українських правників Канади. Помер у Торонто.

ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ З 1991 Р. ТА ДО НАШОГО ЧАСУ

НАЦІОНАЛЬНА
АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ
УКРАЇНИ

ця публікація здійснена за підтримки
Європейського союзу

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Після здобуття Україною державної незалежності наукові дослідження проблем діяльності адвокатури значно прискорилися, чому сприяла нова державно-правова політика, спрямована на впровадження у життя суспільства сучасних досягнень світової політико-правової думки. В останнє десятиліття увагу науковців було зосереджено на аналізові практики застосування законодавства, зокрема, Закону про адвокатуру 1992 року, а також перспектив використання міжнародного досвіду, рекомендацій Венеційської комісії та Європейського суду з прав людини. Результатом наукової дискусії із цих питань, яка розпочалася всередині першого десятиліття ХХст. стало прийняття у 2012 р. нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Поряд з іншими заходами правового характеру прийняття цього Закону сприяло консолідації адвокатського співтовариства навколо актуальних проблем розвитку адвокатури.

9 червня 2017 року 3'їздом адвокатів України було затверджено Правила адвокатської етики, що приймалися з урахуванням найбільш актуальних рекомендацій цілої низки правничих міжнародних організацій.

Наразі науковцями-правниками, практикуючими адвокатами та органами адвокатського самоврядування виробляються нові та вдосконалюються вже існуючі правові механізми діяльності адвокатури.

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

